

Actualiteiten PFAS

Opsteller: Sandra Weide-Reynaers (beleidsadviseur Waterkwaliteit, Unie van Waterschappen)

Met deze mededeling wordt u geïnformeerd over de laatste stand van zaken rondom PFAS.

We informeren we u over de meest actuele ontwikkelingen in relatie tot enkele sub-onderwerpen en lopende onderzoeken. De politiek bestuurlijke aandachtspunten liggen op dit moment vooral op het vlak van gezondheidsrisico's, rondom zwemwaterlocaties en de consumptie van eieren van hobbykippen.

Voor bodem gaat het vooral om aandachtlocaties (m.n. vliegvelden en brandweer-oefenlocaties). Recent is er veel aandacht gekomen voor de PFAS-vervuiling bij militaire vliegbasis in Leeuwarden en in Gilze Rijen.

Voor grond en baggerverzet is de toekomstige aanpassing van de Kaderrichtlijn Water, Richtlijn prioritaire stoffen en Grondwaterrichtlijn (hierna: KRW/RPS/GWR) relevant. Waarschijnlijk zal de implementatie van de aangepaste KRW/RPS/GWR gevolgen hebben voor de wijze waarop grond- en baggerverzet is ingericht.

Thema's

PFAS en Zwemwater

Iedereen die zwemt krijgt onbedoeld water binnen en daarmee kleine hoeveelheden PFAS. In opdracht van het Ministerie van IenW heeft het RIVM een advieswaarde bepaald voor PFAS in zwemwater. Om provincies en waterbeheerders te helpen een afweging te maken in de risico's van zwemwater waarin PFAS zijn aangetroffen heeft het RIVM een handreiking en rekentool ontwikkeld die hierin ondersteunen. Het is aan de provincies en waterbeheerders om, bij het aantreffen van concentraties PFAS, te bepalen welke actie gepast is, zoals het instellen van beperkingen in het gebruik van het water als zwemwater. De advieswaarde, handreiking en rekentool kunnen hiervoor worden gebruikt.

Daarnaast heeft er deze zomer een landelijke monitoringscampagne zwemwater plaatsgevonden. Provincies en waterschappen werkten samen om de aanwezigheid van PFAS op zwemwaterlocaties in beeld te brengen. De keuzen van de te monitoren locaties werd in samenspraak tussen Provincie en Waterschap afgestemd. Alle waterschappen hebben data aangeleverd, waarbij Delfland alles centraal heeft verzameld. Naar aanleiding van deze monitoringscampagne kwam het beeld naar voren dat op de meeste plekken de gemeten PFAS gehalten niet zo hoog waren, dat er gevaar was voor de gebruikers. Op enkele plekken zijn wel zwemwaterlocaties gesloten, omdat daar de door het RIVM vastgestelde risicogrenswaarden werden overschreden.

Naar verwachting zal volgend jaar opnieuw een zwemwatermonitoringscampagne plaatsvinden. De exacte details hiervan waren op het moment van dit schrijven (20-8) nog niet bekend.

Zie in dit verband ook:

[Zwemmen in zwemplas Merwelanden kan weer - Provincie Zuid-Holland](#)

PFAS en Drinkwater

Het vertrouwen in de kwaliteit van het water dat bij iedereen uit de kraan komt is een groot goed. Dat vertrouwen staat onder druk door de aanwezigheid van PFAS in drinkwater. Samen met de andere

lidstaten zet Nederland zich vol in voor het PFAS-restrictievoorstel. Deze inzet op het terugdringen aan de bron zal echter pas op langere termijn tot verbetering van de drinkwaterkwaliteit leiden.

Op dit moment voldoet niet al het drinkwater aan de voorgenomen norm van 4,4 nanogram per liter (ng/l) uitgedrukt in PFOA-equivalenten. Daarom moeten maatregelen genomen worden om de huidige blootstelling aan PFAS via drinkwater te reduceren.

De drinkwaterbedrijven spannen zich al enkele jaren in om de PFAS-concentraties in het drinkwater zo veel mogelijk te verlagen. Daarbij wordt onderzoek gedaan naar zowel de optimalisatie van de beschikbare zuiveringsvoorzieningen (zoals het frequenter regenereren van de actiefkoolfilters), als aanvullende zuiveringsmethoden (zoals de inzet van omgekeerde osmose). Dergelijke maatregelen hebben een grote impact op de bedrijfsvoering van de drinkwaterbedrijven. Op dit moment ziet de drinkwatersector nog veel risico's en kennisleemtes om tot structurele investeringsbeslissingen te komen. Dit laatste punt is herkenbaar voor de waterschappen, als het gaat om investeringen op rioolwaterzuiveringen.

Europees PFAS restrictievoorstel

De bronaanpak van PFAS heeft een zo hoog mogelijke prioriteit. Daarom zijn de waterschappen voorstander van een Europees PFAS-verbod. Het restrictievoorstel wat dit moet regelen, is tot eind september in consultatie geweest. De Unie heeft daar gezamenlijk met VEWIN en de Europese (drink)waterpartners input voor geleverd, waarbij we gepleit hebben voor een zo vergaand mogelijk verbod op de productie van PFAS. De watersector is namelijk een van de meest kwetsbare sectoren als het gaat om de negatieve gevolgen van PFAS. De beantwoording van alle ingebrachte vragen en zienswijzen op het voorstel duurt lang vanwege de grote hoeveelheid reacties, wat ertoe heeft geleid dat behandeling van het voorstel vertraging heeft opgelopen.

Onlangs werd bekend dat de Nederlandse regering bijspringt om een Europees verbod op het gebruik van PFAS zo snel mogelijk van de grond te krijgen. Staatssecretaris Vincent Karremans heeft extra mensen en geld vrijgemaakt, zodat het RIVM inhoudelijk ondersteuning kan bieden om de duizenden inspraakreacties over het voorgenomen verbod sneller te beantwoorden.

Vanuit EUREAU, de koepelorganisatie voor waterbedrijven in Brussel, worden op de achtergrond extra inspanningen verricht gericht op het versterken van het verhaal achter de noodzaak voor een restrictievoorstel. Dit met het oog op de komst van een nieuw Europees Parlement en een nieuwe Commissie. De inspanningen uit het verleden, moeten niet verloren gaan. We blijven als waterbeheerders dan ook volop inzetten op een bronaanpak.

Collectieve claim over PFAS

Op 17 april 2024 is de Staat in gebreke en aansprakelijk gesteld, waarbij is aangegeven dat de Staat geen adequate maatregelen heeft getroffen om de PFAS-blootstelling van burgers en milieu naar een zo laag mogelijk niveau te brengen. Deze ingebrekestelling, waarvan de dagvaarding ook al is uitgebracht, is een collectieve vordering die is ingediend namens meerdere belangenorganisaties. De vorderingen in de dagvaarding zien onder meer op PFAS in het oppervlaktewater, drinkwater, bodem en voeding. De Tweede Kamer zal via voortgangsbrieven op de hoogte worden gehouden van het verloop van deze procedure.

Zie in dit verband ook:

["Vervuiling zeer ernstig": actiegroepen zien overheid te weinig doen tegen PFAS en stappen naar rechter - EenVandaag \(avrotros.nl\)](#) en; <https://schipholwatch.nl/2024/08/15/pfos-informatie-op-website-schiphol-op-meerdere-punten-aantoonbaar-onjuist/>

PFAS en de Nationaal Rioolwater Surveillance (NRS)

Erwin Roex van het RIVM heeft gesproken met ILT over het meten van PFAS. ILT is geïnteresseerd in het meten van PFAS in influent van RWZI's omdat dit ook een bron is voor drinkwaterproductie. Uit onderzoek van RIVM blijkt dat de inname van PFAS door mensen, die drinkwater bereid uit oppervlaktewater verkrijgen, hoger is dan de inname via drinkwater bereid uit grondwater (30 versus 20%). Een belangrijke bron van emissies naar het oppervlaktewater toe zijn rwzi's, naast atmosferische depositie, industriële bronnen en buitenland.

De inspectie wil graag weten wat de bijdrage van die bron is, met name de bijdrage van indirecte lozers op het rioleringsysteem, een route die nu slecht in beeld is (ook interessant voor de waterkwaliteit). Vandaar dat er naar influenten wordt gekeken. Voor waterschappen zijn vanuit waterkwaliteitsoogpunt effluenten interessanter. Het maakt hierbij niet veel uit of drinkwaterbronnen dicht bij rwzi's zitten, PFAS zijn erg mobiel en breken slecht af.

Onlangs is het idee opgekomen om de infrastructuur van de NRS te gebruiken om monsters te nemen in het kader van dit onderzoek. Dit heeft geleid tot een concreet onderzoeksvoorstel.

De toetsingscommissie NRS heeft dit voorstel inmiddels goedgekeurd en men is van start gegaan. De waterschappen worden door Erwin Roex van het RIVM tijdens het tweewekelijkse spreekuur PFAS op verzoek op de hoogte gehouden van de laatste stand van zaken. De WWE en CWE zullen ook regelmatig tussentijds worden geïnformeerd over de voortgang van dit onderzoek.

Hieronder een overzicht van de rwzi's die men wil gaan bemonsteren en die hun medewerking hebben toegezegd:

Amersfoort	Ws Vallei en Veluwe
Assen	Ws Hunze en Aa's
Bath	Ws Brabantse Delta
Bellingwolde	Ws Hunze en Aa's
Bennekom	Ws Vallei en Veluwe
Enschede	Ws Vechtstromen
Genemuiden	Ws Drents Overijsselse Delta
Gieten	Ws Hunze en Aa's
Kralingseveer	HH van Schieland en de Krimpenerwaard
Nijmegen	Ws Rivierenland
Nijverdal	Ws Vechtstromen
Stadskanaal	Ws Hunze en Aa's
Steenwijk	Ws Drents Overijsselse Delta
Ter Apel	Ws Hunze en Aa's
Veendam	Ws Hunze en Aa's
Wieringen	HH Hollands Noorderkwartier
Wieringermeer	HH Hollands Noorderkwartier

Onderzoek ILT naar bronnen van PFAS

De ILT werkt aan een toezichtprogramma op het gebied van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Een van de speerpunten van dit programma is de stoffengroep PFAS. In het project PFAS in zicht wil de ILT in samenwerking met de betrokken instanties de PFAS belasting voor mens en milieu terugdringen. De ILT gaat op basis van haar eigen toezichttaken op zoek naar de verschillende PFAS-bronnen. Vanuit de toezichtstaak op de openbare drinkwatervoorziening maken ILT zich zorgen over de kwaliteit van het

water waaruit dit drinkwater wordt gemaakt. De ILT wil zicht krijgen op de niveaus van PFAS verontreiniging en op de mogelijke bronnen hiervan.

Alle 21 waterschappen hebben hiervoor begin dit jaar data aangeleverd aan de ILT (metingen influent, effluent en oppervlaktewater van 2018-2023). Met de data wil de ILT inzicht verkrijgen in mogelijke bronnen of brongebieden van PFAS in oppervlaktewater. Vanuit hun rol als toezichthouder willen ze het maximale doen om in een tweede fase, samen met alle betrokken partijen, bronnen van PFAS aan te pakken.

Tijdens het onderzoek van deze data en data afkomstig van andere partijen is besloten om een eerste publicatie uit te brengen meer gericht op de relatie van oppervlaktewater- en drinkwaterkwaliteit. De tweede publicatie zal dan meer gericht zijn op bronidentificatie.

De resultaten van het onderzoek worden na verwachting in Q3 met de waterschappen gedeeld.

PFAS en Seaspray

In samenwerking met de kustprovincies wordt nader onderzoek gedaan naar handelingsperspectief ingeval van Seaspray en zeeschuim. Seaspray veroorzaakt verhoogde gehalte in de bodem langs de directe kuststrook en dat heeft impact voor het terreinbeheer en de drinkwaterwinning in die gebieden. Inmiddels is het advies voor zeeschuim uitgebreid op zwemwater.nl/pfas. Dit leidde tot aanzienlijke media-aandacht.

Zie bijvoorbeeld: [Advies aangescherpt: speel niet in zeeschuim, maar strandganger weet van niets \(nos.nl\)](#)

PFAS en Aandachtslocaties

Diverse bevoegde overheden brengen de aandachtlocaties PFAS in beeld. Veelal gaat dit om locaties waarbij sprake is geweest van gebruik van PFAS-houdend blusschuim (vliegvelden, brandweeroefenplekken).

Onlangs zijn er ook Kamervragen gesteld naar aanleiding van een persbericht over PFAS-vervuiling op Vliegbasis Gilze Rijen en 11 andere Defensieterreinen die ernstig verontreinigd blijken met giftig PFAS.

Zie hierover: <https://pointer.kro-ncrv.nl/vliegbasis-gilze-rijen-en-11-andere-defensieterreinen-ernstig-verontreinigd-met-giftig-pfas#:~:text=Gilze%20Rijen%20is%20niet%20het,gespoten%20met%20PFOS%2Dhoudend%20blusschuim.>

De desbetreffende waterschappen die één van deze aandachtlocaties in hun beheergebied hebben, zijn door de Unie benaderd om input te leveren met het oog op de beantwoording van deze Kamervragen. De reacties zijn met het ministerie van I&W gedeeld. Naar verwachting worden de antwoorden op deze vragen medio september naar de Tweede Kamer gestuurd.

Kennis- en Innovatieprogramma PFAS

Bij het verwijderen van PFAS uit de leefomgeving (bijvoorbeeld bij saneringen), wordt PFAS vaak geconcentreerd. Veel effectieve technieken om PFAS ook echt te verwijderen (dus moleculen af te breken) bestaan nog niet. Om de ontwikkeling daarvan een impuls te geven, heeft het ministerie van IenW het initiatief genomen om een Kennis- en Innovatieprogramma PFAS te ontwikkelen. Zie https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024Z11042&did=2024D26249

PFAS en Sanering: 'Tijdelijke regeling uitkering bodem 2024–2030'

Indien een bevoegd gezag een locatie met een hoge PFAS-concentratie moet saneren, maar de saneringskosten niet op de vervuiler/eigenaar te verhalen zijn, bestaat er binnen de bodemmiddelen de mogelijkheid een specifieke uitkering voor buitenproportionele opgaven aan te vragen. In de jaren 2021, 2022 en 2023 bestonden al éénjarige regelingen. Op 3 mei 2024 is de 'Tijdelijke regeling uitkering bodem 2024–2030' gepubliceerd. Dit is de eerste meerjarige regeling waarmee bevoegde gezagen SPUK-middelen kunnen aanvragen. De meerjarige SPUK-regeling is hier te vinden:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2024-14218.html>.

Overigens kunnen overheden niet alleen een bijdrage voor daadwerkelijke sanering aanvragen, maar ook voor bijvoorbeeld het in beeld brengen van aandachtslocaties of ondersteuning voor juridische procedures om de schade op de vervuiler te verhalen. 33 overheden hebben een aanvraag gedaan voor SPUK-middelen voor een buitenproportionele opgave voor PFAS.

Er wordt in opdracht van het ministerie van I&W gewerkt aan een handreiking zorgplicht bij bodemverontreiniging met PFAS. Naar verwachting is deze handreiking in het najaar van 2024 beschikbaar voor bevoegde gezagen.

Ontwikkelingen handelingskader PFAS

In 2023 is gekeken naar de mogelijkheid om de toepassingswaarden uit het Handelingskader PFAS in regelgeving te verankeren. Omdat handelingen met PFAS-houdende grond en baggerspecie onder de verplichtingen van de KRW vallen is uitgezocht welke ruimte de KRW biedt voor toepassingen met PFAS-houdende grond of bagger. Op 29 december 2023 is aan de Tweede Kamer gemeld dat de huidige toepassingswaarden uit het Handelingskader PFAS niet ongewijzigd in regelgeving overgenomen kunnen worden. Omdat het bij toepassingen van grond of baggerspecie vaak gaat om het verplaatsen van een reeds bestaande verontreiniging met persistente, alomtegenwoordige stoffen zoals PFAS en niet om een nieuwe toevoeging heeft Nederland bij de onderhandelingen over de aanpassing van de KRW actief gepleit voor een uitzondering voor deze activiteiten. Op dit moment lopen de onderhandelingen nog over de aanpassing van de KRW en is de uitkomst niet te voorspellen. Eind 2024 worden de trilogieën verwacht (onderhandelingen tussen de Europese Raad, Commissie en Parlement). In het onderhandelingsakkoord [Surface water and groundwater: Council agrees negotiating mandate to update list of pollutants \(europa.eu\)](https://europa.eu/press-room/en/infographic/eu-2024-06-12-surface-water-and-groundwater-council-agrees-negotiating-mandate-to-update-list-of-pollutants) dat in juni 2024 tussen de lidstaten op Raadsniveau is bereikt, zijn met name twee punten relevant omdat deze mogelijk richting geven aan de verdere onderhandelingen. Het gaat dan om:

- Aanscherpen van de huidige norm voor oppervlaktewater en opnemen norm PFAS voor grondwater:
 - Grondwater: somnorm 4 PFAS (waaronder PFOS en PFOA) van 4,4 ng/l aangesloten bij de Drinkwaterrichtlijn met een somnorm voor grondwater van 0,1 µg/l voor 20 PFAS
 - oppervlaktewater: somnorm 24 PFAS van 4,4 ng/l
- Opnemen van een uitzondering (onder strikte voorwaarden) op het verbod op achteruitgang, onder andere voor het verplaatsen van diffuus verontreinigd sediment binnen oppervlaktewateren.

Hoewel daarmee nog niet definitief is op welke wijze de KRW/RPS/GWR zullen worden aangepast (onderhandeling met Europese commissie en parlement volgen nog) is het wel nuttig om alvast voor te bereiden op de komst van de wijziging van deze Europese regelgeving en te inventariseren welke gevolgen dat heeft voor de huidige activiteiten rond grondverzet en bagger. Het is waarschijnlijk dat het grond en baggerverzet op onderdelen anders zal moeten worden ingericht zodat dit past binnen de uitzonderingsmogelijkheden. Hier ligt ook een belangrijke rol voor overheden in de rol van opdrachtgever voor grond- en baggerverzet. Dit onderwerp zal verder worden besproken in de landelijke themagroep PFAS Water en Bodem.

RIVM Onderzoeken

Uitloging PFAS

Het RIVM verricht een onderzoek naar de uitloging van PFAS uit grond/de bodem (modelmatige berekening). Naar verwachting zal dat onderzoek rond de zomer van 2024 worden gerapporteerd. Het landelijk programmateam PFAS wordt betrokken bij het beoordelen of, en zo ja ,op welke wijze dit onderzoek van invloed is op de adviezen die in het handelingskader PFAS zijn opgenomen.

Blootstelling aan PFAS

Het RIVM verricht in opdracht van het ministerie van I&W/LNV/VWS een breed onderzoek naar de blootstelling van de mens aan PFAS. Dit onderzoek loopt tot de zomer van 2026, zie [Onderzoeksprogramma PFAS | RIVM](#). Dit onderzoek geeft handvatten om maatregelen te nemen om de blootstelling aan PFAS te verminderen. Naar verwachting vindt de grootste blootstelling plaats via voedsel en drinkwater en kunnen op die beleidsterreinen de grootste blootstellingsbeperkingen worden gerealiseerd.

Eieren van hobbykippen

Specifiek is er veel aandacht voor het eten van eieren van hobbykippen, het RIVM doet daar nu een landelijk onderzoek naar, zie [RIVM zoekt deelnemers landelijk onderzoek PFAS in particuliere eieren | RIVM](#)